

بررسی مقدمانی

درباره

مسائل جوانان

در ایران

با فشار روانی ناشی از تحصیل
و تحصیل بدون یگانگی همراه بررسی
بسیاری دیگر از دشواریهایی است که
جوانان را سخت آزار میدهد.
در غالب جوانان با انگیزه یا مراد
بسیار موفقیت برای تحصیلات در
دانشگاه میگویند.

جوانان ایران میباید جوانان جوانی و امید
بسیار دشواریهای گوناگونی دور و هستند. در هر
مطالعه و برای تولید

از این مشکلات با محک تحقیق بررسی شده و بسیاری نیز نکاویده باقی مانده است .

در بررسیهایی که در این زمینه بعمل آمده گاه ضمن تشریح این مسائل و تعیین انحراف رفتار این طبقه از حدود متعارف جامعه چاره جوئیها و راهنمایی برای حل این مسائل و معارضه با این مشکلات ارائه شده است . در عین حال بررسیهای مزبور ضمن روشن ساختن موضوعی پرش های تازه‌ای را نیز مطرح ساخته‌اند و در پاره‌ای موارد نیز از تردید ها و ابهام های ما چیزی نکاستند .

شاید تعیین اینکه چه موضوعی را میتوان در زندگی جوانان «مشکل» تلقی کرد مسأله‌ای دشوار باشد . وجود فواصل عمیق میان ارزشهای اجتماعی نسل ها و پدیده های حاصل از تغییرات حاد و سریع اجتماعی از یکطرف و مشخص نبودن معیار ها و ضوابط اجتماعی از سوی دیگر امکان تحصیل نتیجه از تلاش ها و کوششهای ما را برای مشخص نمودن این ضوابط کاهش میدهد . بنا به جهات مزبور تلاش و کوشش ما غالباً برای تعیین حدود انحرافات و مسائل جوانان و همچنین ارائه راه حل دقیق و معیار های صحیح رفتار اجتماعی برای این طبقه قدری دشوار بنظر میرسد .

در عین حال هرگاه مجاهدت کافی در طریق بررسی رفتار جوانان در جوامع متحول و سریع‌التغییر کنونی معمول نگردد و گامهای بلند در راه هدایت و ارشاد آنان برداشته نشود و چاره برای این درد اجتماعی اندیشیده نشود بدون تردید معضلات لاینحل و خطرات جدی و سهمگینی در انتظار جامعه ما خواهد بود .

نوع مسائل و مشکلات مربوط به جوانان در هر جامعه‌ای متفاوت است حتی میتوان گفت که ممکن است امری در يك جامعه كاملاً عادی باشد و همان موضوع در اجتماع دیگری مشکل و مسأله‌ای حاد تلقی شود . لکن در عین حال نمیتوان منکر این حقیقت

شد که پاره‌ای از مسائل روانی و اجتماعی در میان تمام جوامع و مال مختلف عالم مشکل و از آلام اجتماعی محسوب میشوند . بدین جهت لازم است که علاقه‌مندان به رفاه اجتماعی در سطح جهانی و منطقه‌ای با اینگونه مسائل خود را بیش از پیش آشنا و با هشپاری و آگاهی‌زیادتر درباره علل وجودی پدیده‌های مزبور تحقیق و در زمینه یافتن راه حل هم‌آهنگی و همکاری بیشتر از خود نشان دهند .

بررسیهایی که در نقاط مختلف جهان در زمینه مسائل جوانان صورت میگردد بنا بجهت یاد شده ممکن است در پاره‌ای از نقاط فاقد معنی باشد . ولی قدر مسلم آنست که انجام این تحقیقات ما را به مشابَهت پاره‌ای از مسائل واقف و به لزوم همکاری و هم‌آهنگی در معارضه با آن آگاه میسازد .

در این گزارش نه میتوان همه مسائل جوانان ایرانی را چنانکه باید مورد بررسی قرار داد و نه میتوان همه تحقیقاتی را که در این زمینه شده است از نظر گذراند .

رسیدگی درباره مسائل نوجوانی در کشور ایران در آغاز راه است ولی آغاز راهی مطمئن و امیدبخش . در این بررسی سعی شده است در یرتو تحقیقات کم شماری که در ایران شده برخی از دشواریهای جوانان را از نظر بگذرانیم . ناگفته پیداست که این بررسی علاوه براینکه کامل نیست ، موضوع را باؤرف‌نگری مطرح نمیسازد . زمانی می‌توانیم به مشکلات جوانی با دیدی وسیع بنگریم که در این مورد تجربه بیشتر اندوخته و راهی درازتر پیموده باشیم .

در این گزارش نتایج تحقیق و بررسیهایی تحلیل خواهد شد که در سالهای اخیر درباب مشکلات جوانان صورت گرفته است و به اقداماتی نظر افکننده خواهد شد که انجمن ملی اولیاء و مربیان ایران در حل مشکلات بعمل آورده است .

انجمن ضمن اجرای وظایف عادی خود با شرکت گروهی از کارشناسان و صاحبان نظران فهرستی از منابع و مآخذی که در سالهای اخیر درباره مشکلات نوجوانی تهیه و تدوین گشته و نیز گزارشهای تحقیقی موسسات مختلف علمی و تربیتی را گردآورده و با ایجاد گنجینه تقریباً کاملی از این منابع در تهیه این گزارش و گزارشهای مشابه از آنها استفاده کرده است .

بررسی تحقیقاتی که در باب دشواریهای نوجوانان صورت گرفته است به ما امکان میدهد که مشکلات اساسی آنان را به صورت ذیل خلاصه کنیم .

الف - دشواریهای مالی

ب - دشواریهای تحصیلی

ج - دشواریهای ناشی از تعارض گذشته و

روزگار کنونی

د - دشواریهای ناشی از مناسبات خانوادگی .

ه - دشواریهای ناشی از تمایلات جنسی .

و - اعتیادات جوانان

ز - دشواری گذراندن اوقات فراغت و سرگرمی

ح - اضطرابها و نگرانیها

الف - دشواریهای مالی جوانان

مهمترین مشکلی که گروههای نمونه‌ای از نوجوانان در چند تحقیق از آن یاد کرده‌اند ، مسئله مالی است در يك مطالعه که ضمن یکی از سه پرسش از ۱۳۱ دانشجو مهمترین مشکل زندگی سال پیش آنان خواسته شده بود ۱۹۵۵ درصد گروه پاسخ دادند که از مضیقته مالی رنج میبرده‌اند (برومر - ۱۹۶۱) .

یکی از دانشجویان مشکل خود را چنین اظهار میدارد : « از خانواده‌ام خیلی دور بودم و در خانه‌ای زندگی میکردم که صاحبخانه نسبت به من خیلی ظلم میکرد . پول کافی نداشتم ، به طوری که مبلغ معتابهی از دوستانم قرض کردم . » دانشجوی دیگر

میگوید : « به نظر من مشکل اساسی ۹۵ تا ۹۷ درصد از دانشجویان ایرانی این است که چگونه بدون داشتن درآمد کافی تحصیل نمایند . »

در مطالعه دیگر روی تمایلات تحصیلی و شغلی ۷۳۴ پسر و دختر دانش‌آموز دبیرستانی مشاهده شد که از هر ۹ دانش‌آموز دوره دبیرستان فقط يك نین از خانواده‌ای کم‌درآمد است . (اداره کل مطالعات و برنامه‌ها ، وزارت آموزش و پرورش - ۱۳۴۵) .

مشاهده میشود که جوانان طبقات کم‌درآمد از امکان تحصیل و پیشرفت کمتری برخوردارند و این مشکل در جهان امروز که دموکراسی و برابری گسترش می‌یابد بخش مهمی از سرمایه استعداد جامعه را عاقل میگذارد . محقق دیگر در تفسیر خود گفته است : با توجه به این امر که تحصیل در مدارس متوسطه مستلزم هزینه نسبتاً گرانی است برای خانواده‌هایی که درآمد کافی ندارند مشکل است ، معلوم میگردد که احتمالاً خانواده‌های کم‌درآمد به سبب فقر اقتصادی نمیتوانند فرزندان خود را ، ولو دارای استعداد کافی باشند ، برای ادامه تحصیل به دبیرستان بفرستند .

(عرفانی فر - موسسه تحقیقات و مطالعات تربیتی ، دانشسرای عالی - ۱۳۴۴) در این بررسی روی ۷۶۷ دانش‌آموز با رنج (Range) سنی ۱۷ تا ۲۱ ساله داوطلب ورود به دانشکده نفت در آبادان مشاهده شد که : « ... میزان خانوادگی داوطلبان نیز حاکی از تمرکز بیش از حد فرصتهای پیشرفت زندگی برای کسانی است که در شهرها سکونت دارند و میزان درآمدشان در طبقات متوسط و بالا قرار میگیرد ... » از این گذشته در حدود ۸۰ درصد از این داوطلبان دریکی از ۴ استان مرکز ، خوزستان ، اصفهان و فارس زندگی میکردند ، که از نظر پیشرفت اجتماعی و اقتصادی بر استانهای دیگر برتری دارند و در مقابل این تمرکز فوق‌العاده هیچ يك از داوطلبان اهل عقب افتاده‌ترین استان ایران ، یعنی سیستان و **لطفاً ورق بزنید**

بلوچستان نبودند .

این مطالعات حاکی است که جوانان خانواده های کم درآمد از تحصیلات دبیرستانی ودانشگاهی نصیبی کمتر دارند و گرچه در سالهای اخیر قدمهای مهمی در راه دادن قرضه و فراهم آوردن امکان اشتغال نیم وقت برای دانشجویان برداشته شده است ، اما هنوز قسمت مهمی از مشکل به جای خود باقی است و به راه حل جدیدتر به خصوص در سطح دبیرستانها نیاز دارد .

ب - دشواریهای تحصیلی

تحقیقی که اداره کل مطالعات و برنامه های وزارت آموزش و پرورش ایران روی ۷۳۴ جوان دانش آموز مراکز تربیت معلم انجام داده است ، نشان میدهد که اینان از دبیرستانهایی که در آنها تحصیل کرده اند ، چندان راضی نیستند . ۳۷۵ در صد آموزگاران معتقدند که در دبیرستانها معلومات ناقص تعلیم میدهند ، روش تدریس آنها نادرست است ، رفتار معلمان نامناسب است . کمبود وسائل آموزش ، وجود تبعیض در محیط دبیرستان و کلاسهای پر ازدحام از جمله ایرادهایی است که این جوانان بر دبیرستانهای گذشته خود گرفته اند .

تحلیل پاسخهای این گروه نمونه به پرسشهایی که درباب محاسن و معایب آموزش دبیرستانی طرح شده بود ، معایب دبیرستانها و در حد دانش آموزانی را که هر يك از آن عیبها را برشمرده اند ، به این شرح مشخص میسازد :

نقایص دبیرستانی که در آن درس خوانده ام درصد

- ۱- کمبود وسائل تحصیلی ونظری بودن درس ۳۴
- ۲- نارسایی آیین نامه ها ، تکرار مطالب زائد و تکرار مود درسی در کلاسهای مختلف . ۱۳

۳- بی توجهی اولیای دبیرستان ، بیعلاقگی

دبیران و احیاناً خودخواهی برخی

از آنان ، نبودن حسن رابطه بین معام و

شاگرد و وجود تبعیض . ۱۲۵

۴- عدم احاطه دبیران در رشته های تخصصی خود ۹

۵- کمی دبیرستانها ، ازدحام کلاسها و نامناسب

بودن ساختمان دبیرستانها ۴

ضمناً به معایب دیگری از قبیل کمبود دبیر ،

بی ارزش بودن گواهینامه دبیرستانی نبودن کتابخانه

و قرائتخانه ، بی توجهی به ورزش و تربیت بدنی .

بی توجهی به رشته فنی و خانه داری نیز اشاره شده است .

در مورد محاسن آموزش دبیرستانی غالباً به

ذکر عباراتی نظیر دبیرستان « وسیله کسب معلومات

ورشد فکری است » - « وسیله مدرک تحصیلی وتحصیل

شغل است » اکتفا شده است و جالب آنکه دانش آموزان

در بیان فعالیت های تحصیلی یا کوشش برای انتخاب

شغل ، از هدف مشخص و روشنی یاد نکرده اند .

در مطالعه دیگر ۹۷ درصد از ۱۴۹۰

دانش آموز در برابر این پرسش که

« به نظر شما عدم آگاهی معلمان نسبت

به وظایف ومسئولیت های خود چه علی

دارد » .

پاسخهایی داده اند که در جدول ذیل خلاصه

شده است .

جدول شماره ۱

علل ذکر شده

در صد

عدم احساس مسئولیت ۱۵۲

ضعیف شخصیت و ناموزونی روانی و اخلاقی ۱۵۱

بیسوادی و کمی تجربه ۱۳۱

احتیاج مالی ۱۰

بی ایمان ۹۲

عدم کنترل دبیران به وسیله دستگاه اداره

آموزش

۸۰

بی‌نیمایی از تربیت اجتماعی و خانوادگی

۵۰۰	صحیح
۴۶	ناآشنایی به تدریس صحیح
۴۶	ناراحتیهای خانوادگی
۴۵	پول دوستی
۳۱	محرومیت و عقده‌های روانی
۲۱	بیعلاقگی دانش‌آموزان به تحصیل
۱۷	نامناسب بودن محیط تحصیلی
۱۲	اشتغال‌ات دیگر معلم
۰۵	یکنواخت بودن کار

جمع ۱۰۰

در این تحقیق ۹۳ درصد گروه یعنی ۱۳۸۷ تن تأیید کرده‌اند که دبیران در کلاس تبعیض روا میدارند و در مقابل ۶ درصد دبیران را از این نسبت مبری میدانند.

این مطالعه مستقیماً راه اصلاح دبیرستان‌ها را نشان میدهد. تربیت معلم بهتر، اصلاح برنامه‌ها، بهبود مناسبات دبیران و دانش‌آموزان و توجه به تجهیزات آموزشی و ساختن بناهای بهتر از جمله این راه‌حلهاست.

در مطالعه دیگری مشکل محل مطالعه دانش‌آموزان به‌خوبی مشخص‌گردیده است. مطالعه وزارت آموزش و پرورش در این باره نشان میدهد که در حدود ۴۸ درصد از دانش‌آموزان جای مناسبی ندارند که بتوانند با حواس جمع در آن به مطالعه بپردازند. این عده بیشتر در اطاق نشیمن خانواده، پشت‌بام، زیرزمین یا در خارج از خانه در نقاطی مانند کویچه و خیابان، پارکهای عمومی به مرور کردن درسهای خود می‌پردازند. چنان که جدولهای شماره ۲ و ۳ نشان میدهد فقط ۵۲ درصد از گروه آزمودگان اطاق مطالعه شخصی دارند و از بقیه نیز در حدود ۱۴۵ درصد در کتابخانه مطالعه میکنند. در حدود ۳۳ درصد از دانش‌آموزان غالباً در نقاطی به مطالعه

می‌پردازند که واجد شرایط مناسب برای حداکثر استفاده از وقت و کارآمدی کافی برای یادگیری نیست.

جدول شماره (۴)

نقاطی که دانش‌آموزان در داخل خانه برای مطالعه در اختیار دارند.

در صد	جای مطالعه
۵۲٫۲	اطاق شخصی
۲۰	اطاق نشیمن (اطاق عمومی خانواده)
۵٫۷	حیاط
۵٫۴	اطاق یکی از اعضای خانواده
۴٫۰	پشت‌بام
۳٫۶	باغ
۱٫۹	باغچه
۱٫۵	زیرزمین
۵٫۷	جاهای دیگر

جمع ۱۰۰
جدول شماره ۳

محل‌هایی که دانش‌آموزان در خارج از منزل در آن جا مطالعه میکنند.

درصد	جای مطالعه
۳۷٫۶	باغهای و پارکهای عمومی
۱۶٫۲	کویچه و خیابان خاوت
۱۴٫۵	کتابخانه
۹٫۹	مدرسه
۷٫۴	خانه دیگران
۱۴٫۴	جاهای دیگر

جمع ۱۰۰
تلفاً ورق بزنید

دشواری دیگری که در مطالعه برومر ، در صد بیشتری از آموزگاران از آن نام برده‌اند بیم از رد شدن در امتحان ، قبول نشدن در مسابقات ورودی دانشگاهها و محرومیت از تحصیل در رشته مورد علاقه‌است .

یکی از آموزگاران در مطالعه برومر میگوید: «از امتحانم واهمه دارم و همیشه میترسم من همیشه نگرانم .» دیگری میگوید : « درسها خیلی زیاد است و درس انگلیسی خیلی مشکل است .» سومی اظهار میدارد : «من در انتخاب رشته مورد علاقه‌ام به مشکلاتی زیاد برخوردادم .»

از این گذشته گروه مورد آزمایش از شانزده مشکل دیگر در محیط تحصیلی خود نام برده‌اند که به درجات مختلف آنان را نگران میکرده‌است .

در ضمن « امکانات تحصیلی در دانشگاهها و دیگر موسسات آموزش عالی کشور برای جوابگویی به تمنیات دانش‌آموزان کافی نیست : (اداره کل مطالعات و برنامه‌ها) .

در بررسی اداره کل مطالعات و برنامه‌ها در صد بیشتری از آزمودگان (۴۴ در صد) ترس از امتحان را جزء بزرگترین نگرانیها و اضطرابات خود معرفی کرده‌اند .

به این حقیقت باید توجه بیشتری مبذول داشت که با وجود انسانی‌تر شدن محیط آموزش هنوز موضوع امتحان باعث اضطراب گروه کثیری از نوجوانان و دانش‌آموزان است و احتمالا عده‌ای از آنان به بروز اختلالات روانی شدید منجر میشود . شاید روزی بتوان این دشواری را به نوعی حل کرد . ارزشیابی تدریجی در جریان سال تحصیلی تاحدی از این نگرانی کاسته ولی این مشکل دیرین را از این برنینداخته‌است .

دشواری دیگری که در محیط تحصیل وجود دارد مسئله راهنمایی است . میدانیم که در هر محیطی نوعی نظام راهنمایی تحصیلی و حرفه‌ای یافت میشود ،

ولآنکه سازمان مشخص و کادر تعلیم دیدهای در اختیار نباشد و گروهی نیز ظاهرا با کسی در انتخاب رشته تحصیلی و حرفه خود مشورت نکنند .

بررسی اداره کل مطالعات و برنامه‌ها حاکی است که در ایران « دختران با مادران و پسران بیشتر با پدران در باب انتخاب رشته تحصیلی خود مشورت میکنند . » همین مطالعه نشان میدهد که ۳۰ در صد دانش‌آموزان رشته تحصیلی خود را بدون مشورت با دیگران انتخاب کرده‌اند و ۷۰ در صد دیگر به ترتیب با پدر ، مادر ، برادران و خواهران ، دوستان و اولیای مدرسه مشورت کرده‌اند .

ناگفته پیداست که نبودن دستگاه تخصصی راهنمایی در عصری که جامعه روز بروز پیچیده‌تر و پیش‌بینی مشکل آینده دشوارتر میشود ، ممکن است بسیاری از جوانان را به انتخاب رشته‌های تحصیلی و مشاغل رهنمون گردد که تناسبی با خصوصیات آنان ندارد و از این رهگذر استعدادها را به هدر دهد .

از سوی دیگر در گذشته اولیای مدارس جزء آخرین کسانی بودند که جوانان برای اندرز خواستن بدانان مراجعه میکردند . در مطالعه برومر به اظهارات ذیل بر میخوریم که مبین همین مشکل جوانان است : « آرزو داشتیم میتوانستیم نزد کسی که اطمینان دارم بروم ، اما هیچ کس را ندارم . » « هیچ شخص کمک کننده‌ای در دانشگاه وجود ندارد . » « بعضی اوقات با استاد صحبت میکنم - آن‌هم فقط در مورد کارهای لابراتوار . » « من مسائل زیادی درباره ناراحتیهای خود دارم ، اما آنها را در دل نگاه میدارم . »

در سالهای اخیر تشکیل سازمانهای راهنمایی تحصیلی و حرفه‌ای در وزارت آموزش و پرورش وارد مرحله عملی شده و تربیت متخصصان راهنمایی و مشاور آغاز گشته‌است ، ولی پیداست تارسیدن به جایی که بتوان ابزار و وسائل لازم برای راهنمایی تهیه کرد و قسمتهای مختلف برای سنجش هوش و علائق جوانان ساخت و میزان کردوهمچنین در

در پایان بحث دشواریهای تحصیلی نوجوانان، باید از کمی علاقه پدران و مادران دانش‌آموزان و به خصوص نوجوانان به همکاری با دبیرستان اشاره کرد. در یک مطالعه از ۱۹۴۰ دانش‌آموزان سؤال شد که «در جریان آخرین سال تحصیلی آنان در دبیرستان چندبار والدینشان با مدرسه تماس گرفته‌اند.» حاصل این مطالعه محدودیت بیش از اندازه روابط والدین و مدارس را نشان میدهد. بهتر است در این مورد بگذاریم ارقام و اعداد سخن بگویند (جدول شماره ۴).

جدول شماره ۴

میزان تماس پدران و مادران با مدرسه فرزندانشان

دفعات تماس در سال	تعداد دانش‌آموزان	درصد
هیچ	۶۴۰	۴۳
یکی دو بار	۳۴۹	۲۳٫۴
سه یا چهار بار	۱۳۴	۹
پنج یا شش بار	۷۶	۵٫۱
هفت یا هشت بار	۴۰	۲٫۷
نه یا ده بار	۲۴	۱٫۶
بیشتر از ده بار	۸۱	۵٫۴
نمیدانم	۹۳	۶٫۳
پاسخ ناکافی	۲۷	۱٫۸
بدون پاسخ	۲۶	۲٫۷

جمع ۱۴۹۰ ۱۰۰

ج - دشواریهای ناشی از تعارض گذشته و روزگار کنونی

در حدود یک سوم از دشواریهای مذکور در بررسی برومر از جمله مسائل شخصی است که شامل بقیه در صفحه ۴۰

راحتیهای تجربه لازم کسب نمود و از خطاهای احتمالی که ممکن است در چنین جریان ظریف و پیچیده‌ای پیش آید، احتراز نمود هنوز مدتی باید صبر کرد. در مطالعه دیگر (سپدیور، موسسه تحقیقات و مطالعات تربیتی، دانشسرای عالی، ۱۳۴۴) مشاهده شد که جوانان دانشجوی شهرهای کوچک به تحصیل علاقه بیشتری دارند و روی هم رفته بیش از جوانان تهرانی و شهرهای بزرگ از زندگی راضی هستند، و با محیط سازگارترند. این مطالعه نیز بدناثیر محیطهای بزرگ در ایجاد ناسازگاری اشاره میکند.

* فشار روانی ناشی از تحصیل

تحصیل به‌عنوان یگانه راه بهزیستی، دشواری دیگری است که نوجوانان را سخت آزار میدهد. در گزارش مطالعه برومر گفته شده است که غالب جوانان با انگیزه «یا مرگ یا موفقیت» برای تحصیلات در دانشگاه میکوشند برومر این فشار روانی را باری سنگین بردوش جوانان می‌شمارد. عاملی که ممکن است این مشکل را شدیدتر سازد این است که برخی از جوانان اظهار عقیده کرده‌اند که پارتی بیش از شایستگی شخصی به پیشرفت کمک میکند. این عقیده در نزد کسانی که در آمد خانوادگیشان کمتر است، بیشتر به چشم می‌خورد (عرفانی فر ۱۳۴۴) پیداست که اعتقاد به وجود تبعیض و اکنشهای واژگونه ایجاد میکند که از جمله آنها سرکشی جوانان است که ممکن است به مخالفت با همه مظاهر فرهنگ بزرگ سالی تعمیم یابد.

برومر در این مورد گفته است که «سرکشی از دستورها و اوامر پدر و مادر از ۱۴ تا ۱۹ سالگی آغاز میشود و ممکن است تا بعد از ۴۰ سالگی نیز طول بکشد و به سرکشی علیه هر نوع نیرو و قدرتی منتهی گردد.» از مظاهر این سرکشیها - انتقادات شدیدی است که دانشجویان در گذشته از دانشگاه و محیط خانوادگی خود می‌گردند. (برومر، ۱۹۶۱).